

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29.11.2012, sp. zn. 29 Cdo 300/2010, ECLI:CZ:NS:2012:29.CDO.300.2010.1

Číslo: 32/2013

Právní věta: Režimu ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. (ve znění účinném do 30. 6. 2008) jsou podřízeny (v rozsahu jím vymezeném) rovněž úplatné převody majetku společnosti na zakladatele této společnosti bez zřetele k tomu, že v době převodu již zakladatel společnosti není jejím společníkem.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.11.2012

Spisová značka: 29 Cdo 300/2010

Číslo rozhodnutí: 32

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Neplatnost právního úkonu

Předpisy: § 196a odst. 3 obch. zák. ve znění do 30.06.2008

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 18. 9. 2008 zamítl K r a j s k ý s o u d v Praze žalobu, jíž se žalobce Z. B. domáhal vůči žalovanému správci konkursní podstaty úpadce B., spol. s r. o. v likvidaci, vyloučení označené nemovitosti (budovy č. p. 105 na pozemku parcelní číslo 514, v obci a katastrálním území T., zapsané na listu vlastnictví č. 322 u Katastrálního úřadu pro Středočeský kraj, Katastrální pracoviště P., dále jen „sporná nemovitost“) ze soupisu majetku konkursní podstaty úpadce (výrok I.) a rozhodl o nákladech řízení (výrok II.).

K odvolání žalobce V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 16. 9. 2009 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobě o vyloučení sporné nemovitosti vyhověl (první výrok) a rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (druhý výrok).

Vyšel přitom (ve shodě se soudem prvního stupně) z toho, že:

1) Dne 5. 6. 2007 uzavřel pozdější úpadce, zastoupený na základě plné moci ze dne 31. 5. 2007 žalobcem, jako prodávající se žalobcem jako kupujícím kupní smlouvu o převodu sporné nemovitosti (dále jen „kupní smlouva“) za kupní cenu ve výši 900 000 Kč.

2) Žalobce byl zakladatelem pozdějšího úpadce, přičemž v době uzavření kupní smlouvy byl jediným společníkem a jednatelem pozdějšího úpadce M. D.

3) Dne 31. 5. 2007 udělil pozdější úpadce, jednající M. D. „jako jediným společníkem“, žalobci plnou moc k zastupování pozdějšího úpadce ve všech záležitostech týkajících se běžného chodu společnosti bez časového omezení (dále jen „plná moc“).

4) Ke dni uzavření kupní smlouvy nebyl zpracován znalecký posudek na určení výše kupní ceny převáděné nemovitosti. Podle znaleckého posudku č. 113/2007 ze dne 6. 10. 2007, zpracovaného M. Š. pro účely vyměření daně z převodu nemovitosti, pak činila cena sporné nemovitosti 962 110 Kč.

5) Usnesením ze dne 23. 4. 2008 prohlásil Krajský soud v Praze konkurs na majetek úpadce a správcem jeho konkursní podstaty ustavil žalovaného.

6) Žalovaný sepsal spornou nemovitost do soupisu majetku konkursní podstaty úpadce.

Odvolací soud na takto ustaveném základě – na rozdíl od soudu prvního stupně – uzavřel, že žalobci svědčí právo vylučující soupis sporné nemovitosti do soupisu majetku konkursní podstaty úpadce, když je – na základě platně uzavřené kupní smlouvy – vlastníkem předmětné věci.

Přitom zdůraznil, že v posuzovaném případě nepodléhal prodej sporné nemovitosti režimu ustanovení § 196a zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, neboť žalobce jednak (se zřetelem k tomu, že převedl svůj obchodní podíl v pozdějším úpadci na M. D.) již neměl v době uzavření kupní smlouvy k pozdějšímu úpadci žádný vztah, jednak „nabyl majetek nikoliv od zakladatele, nýbrž úpadce, tj. právnické osoby od zakladatele odlišné“.

Podle odvolacího soudu v řízení také nebyla zjištěna žádná skutečnost nasvědčující tomu, že kupní smlouva byla uzavřena ke škodě úpadcových věřitelů, případně že „jejím cílem“ bylo vyvedení majetku úpadce ve prospěch jeho bývalého společníka.

Za opodstatněné neměl odvolací soud ani výhrady žalovaného k platnosti udělené plné moci. Mínil, že v situaci, kdy plnou moc jménem pozdějšího úpadce podepsal jeho jednatel M. D., nemůže mít na platnost plné moci žádný vliv okolnost, že jednatel společnosti se v plné moci označil za „společníka“ pozdějšího úpadce. Odvolací soud neshledal ani namítaný rozpor v zájmech žalobce a (jím zastoupeného) pozdějšího úpadce podle ustanovení § 22 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, akcentuje, že v posuzovaném případě kupní cena sporné nemovitosti „v podstatě odpovídá ceně stanovené znalcem“, přičemž „rozdíl cca 65 000 Kč představuje rozdíl 7,22 %, který by nemohl představovat ani zákonnou neúčinnost podle § 15 odst. 1 písm. c) zákona o konkursu a vyrovnání“.

Proti měnícímu výroku rozsudku odvolacího soudu ve věci samé podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, namítaje, že jsou dány dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 o. s. ř., tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odstavec 2 písm. a/) a že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2 písm. b/) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení.

Odvolacímu soudu dovolatel především vytyká, že zaujal-li při posuzování otázky platnosti plné moci a uzavřené kupní smlouvy jiný právní názor než soud prvního stupně (a dovolatel), měl mu poskytnout u odvolacího jednání poučení podle ustanovení § 118a o. s. ř. Bez něj se nemohl vyjádřit k právnímu názoru odvolacího soudu, případně doplnit skutková tvrzení a navrhnout k nim důkazy. Rozhodnutí odvolacího soudu tak bylo pro dovolatele „zcela jednoznačně překvapivým“ a zasáhlo do jeho ústavně garantovaného práva na spravedlivý proces.

V rovině právního posouzení věci dovolatel především nesouhlasí se závěrem odvolacího soudu, že na

platnost plné moci nemá vliv skutečnost, že byla udělena společníkem pozdějšího úpadce (nikoliv jeho jednatelem).

Polemizuje rovněž se závěrem, že zastoupení pozdějšího úpadce žalobcem při uzavření kupní smlouvy neodporovalo ustanovení § 22 odst. 2 obč. zák. Podle dovolatele byl v řízení jednoznačně prokázán rozpor zájmů pozdějšího úpadce a žalobce jakožto zmocněnce, když z předloženého znaleckého posudku vyplývá, že žalobce využil plnou moc ke sjednání nižší kupní ceny, než byla obvyklá cena sporné nemovitosti.

Nesprávným shledává dovolatel i odvolacím soudem podaný výklad ustanovení § 196a odst. 1 a 3 obč. zák. Závěr, podle něhož na kupní smlouvu, kterou zakladatel společnosti nabývá její majetek (za protihodnotu ve výši nejméně 10 % upsaného základního kapitálu ke dni převodu), nedopadá uvedené ustanovení v situaci, kdy zakladatel již není v době uzavření kupní smlouvy společníkem společnosti, je podle dovolatele v přímém rozporu s doslovným zněním ustanovení § 196a odst. 3 obč. zák., které výslovně rozlišuje osobu zakladatele a akcionáře (společníka), a neodpovídá ani účelu sledovanému uvedenou úpravou. Potud dovolatel odkazuje na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 2. 2007, sp. zn. [29 Odo 780/2006](#) (jde o rozhodnutí uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročník 2007, pod číslem 102), rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2005, sp. zn. [29 Odo 996/2004](#) (jde o rozhodnutí uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 12, ročník 2005, pod číslem 191) a na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2006, sp. zn. [29 Odo 184/2005](#) (rozhodnutí jsou - stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže - veřejnosti dostupná i na webových stránkách Nejvyššího soudu).

Ustanovení § 196a odst. 3 obč. zák. se přitom oproti mínění odvolacího soudu nepochybně vztahuje jak na situace, kdy společnost nabývá majetek od vyjmenovaných osob, tak na situace, kdy na ně majetek úplatně převádí. Za nadbytečné v této souvislosti považuje dovolatel úvahy odvolacího soudu o tom, zda uzavřením kupní smlouvy byli poškozeni věřitelé úpadce, když otázka vzniku případné škody věřitelů společnosti nemůže mít žádný vliv na posouzení, zda byl právní úkon učiněn v rozporu s ustanovením § 196a odst. 3 obč. zák. (a je z tohoto důvodu neplatný). Odvolací soud podle dovolatele taktéž nedocenil, že kdyby plná moc udělená pozdějším úpadcem žalobci vskutku byla platným právním úkonem, pak by společnost převáděla majetek na „jinou osobu, která je oprávněna jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít“, tedy na osobu uvedenou v ustanovení § 196a odst. 1 obč. zák., čímž by opět došlo k naplnění podmínek pro aplikaci § 196a odst. 3 obč. zák.

Žalobce ve vyjádření k dovolání snáší argumenty na podporu napadeného rozhodnutí a navrhuje dovolání zamítnout.

N e j v y š š í s o u d rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonem), byl s účinností od 1. 1. 2008 zrušen zákon o konkursu a vyrovnání (§ 433 bod 1. a § 434), s přihlédnutím k § 432 odst. 1 insolvenčního zákona se však pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona (a tudíž i pro spory vedené na jejich základě) použijí dosavadní právní předpisy (tedy vedle zákona o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007, i občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2007). Srov. k tomu též důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. [29 Cdo 3375/2010](#), uveřejněného pod číslem 41/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek.

Dovolání žalovaného je přípustné podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. a je i důvodné.

Nejvyšší soud úvodem poznamenává, že při rozhodování o podaném dovolání nepřihlížel k novým skutečnostem a důkazům, které dovolatel uplatnil v podáních (jimiž dovolání doplňoval) doručených Nejvyššímu soudu dne 30. 9. 2010 a 23. 11. 2010 (k tomu srov. § 241a odst. 4 o. s. ř.).

Za opodstatněné nemá Nejvyšší soud rovněž výhrady, podle kterých řízení před odvolacím soudem trpí namítanou vadou řízení. V situaci, kdy se otázkou (ne)platnosti plné moci, jakož i (ne)platností kupní smlouvy zabýval již soud prvního stupně, mohlo být rozhodnutí odvolacího soudu (byť založené na opačném závěru, než který učinil soud prvního stupně) „překvapivým“ jen pro účastníka řízení ochrany svých procesních práv nedbalého a na jednání odvolacího soudu nepřipraveného.

Uplatnění odlišného právního názoru odvolacího soudu nevyvolalo potřebu doplnění vylíčení rozhodujících skutečností (a navržení důkazů je prokazující), takže nebylo na místě ani poučení podle ustanovení § 118a o. s. ř.

Vzhledem k tomu, že jiné vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se dále - v hranicích právních otázek vymezených dovoláním - zabýval tím, zda je dán dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Skutkový stav věci, jak byl zjištěn soudy nižších stupňů, dovoláním nebyl zpochybněn a Nejvyšší soud z něj při dalších úvahách vychází.

Odvolací soud své rozhodnutí založil především na (dovoláním zpochybněném) závěru, podle něhož kupní smlouva, podle níž měl žalobce nabýt od pozdějšího úpadce spornou nemovitost, nepodléhá režimu ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák.

Podle ustanovení § 196a obch. zák., ve znění účinném do 30. 6. 2008 (pro věc rozhodném), může společnost uzavřít smlouvu o úvěru nebo půjčce s členem představenstva, dozorčí rady, prokuristou nebo jinou osobou, která je oprávněna jménem společnosti takovou smlouvu uzavřít, nebo osobami jim blízkými, anebo smlouvu, jejímž obsahem je zajištění závazků těchto osob, nebo na ně bezplatně převést majetek společnosti jen s předchozím souhlasem valné hromady a jen za podmínek obvyklých v obchodním styku (odstavec 1). Jestliže společnost nebo jí ovládaná osoba nabývá majetek od zakladatele, akcionáře nebo od osoby jednající s ním ve shodě anebo jiné osoby uvedené v odstavci 1 nebo od osoby jí ovládané anebo od osoby, se kterou tvoří koncern, za protihodnotu ve výši alespoň jedné desetiny upsaného základního kapitálu ke dni nabytí nebo na ně úplatně převádí majetek této hodnoty, musí být hodnota tohoto majetku stanovena na základě posudku znalce jmenovaného soudem. Pro jmenování a odměňování znalce platí ustanovení § 59 odst. 3. Jestliže k nabytí dochází do tří let od vzniku společnosti, musí je schválit valná hromada (odstavec 3).

Ustanovení § 196a obch. zák. se užíje obdobně i v poměrech společnosti s ručením omezeným (§ 135 odst. 2 obch. zák.).

Vázanost soudu zákonem neznamená bezpodmínečně nutnost doslovného výkladu aplikovaného ustanovení, nýbrž zároveň vázanost smyslem a účelem zákona. V případě konfliktu mezi doslovným zněním zákona a jeho smyslem a účelem je důležité stanovit podmínky priority výkladu e ratione legis před výkladem jazykovým, podmínky, jež by měly představovat bariéru možné libovůle při aplikaci práva. Smysl a účel zákona lze dovodit především z autentických dokumentů vypovídajících o vůli a záměrech zákonodárce, mezi něž patří důvodová zpráva k návrhu zákona (ačkoliv ze

souhlasu zákonodárce s osnovou návrhu lze jeho souhlas s jejími důvody pouze presumovat) a dále z argumentace přednesené v rozpravě při přijímání návrhu zákona. Smysl a účel zákona lze dále dovodit z pramenů práva. Při aplikaci právního ustanovení je nutno prvotně vycházet z jeho doslovného znění. Pouze za podmínky jeho nejasnosti a nesrozumitelnosti (umožňující např. více interpretací), jakož i rozporu doslovného znění daného ustanovení s jeho smyslem a účelem, o jejichž jednoznačnosti a výlučnosti není jakákoliv pochybnost, lze upřednostnit výklad e ratione legis před výkladem jazykovým (srov. např. stanovisko pléna Ústavního soudu ze dne 21. 5. 1996, sp. zn. Pl. ÚS-st.-1/96, uveřejněné pod číslem 9/1997 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu, nebo rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 10. 2008, sp. zn. [31 Odo 495/2006](#), uveřejněný pod číslem 45/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

V návaznosti na výše řečené je nutné přisvědčit názoru dovolatele, že závěr, podle kterého jsou režimu ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. podřízeny rovněž úplatné převody majetku společnosti (v rozsahu jím vymezeném) na zakladatele této společnosti, se jednoznačně podává již z dikce tohoto ustanovení, když zákon do okruhu osob, na které se ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. vztahuje, zahrnuje - vedle akcionáře (společníka) a dalších zde vyjmenovaných osob - výslovně také zakladatele společnosti, tedy osoby, které podepsaly společenskou smlouvu nebo zakladatelskou listinu.

Uvedený závěr, plynoucí již z gramatického výkladu citovaného ustanovení, přitom není v rozporu ani s účelem a smyslem úpravy obsažené v § 196a odst. 3 obch. zák.

Podle ustáleného výkladu podávaného soudní praxí (srov. např. důvody rozsudku velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 8. 2. 2012, sp. zn. [31 Cdo 3986/2009](#), uveřejněného pod číslem 67/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále jen „R 67/2012“/, který se v tomto směru přihlásil k závěrům formulovaným Nejvyšším soudem v jeho dřívějších rozhodnutích) slouží ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. mimo jiné k ochraně společnosti před zneužitím postavení jejích orgánů, společníků a dalších osob oprávněných společností zavazovat či vykonávajících ve společnosti určitý vliv. Navazujícím účelem pak je i zajištění ochrany třetích osob, zejména věřitelů společnosti.

V případech, kdy společnost úplatně nabývá majetek v rozsahu dle ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. od osob v tomto ustanovení uvedených nebo na tyto osoby takový majetek převádí, k dosažení tohoto účelu slouží zejména požadavek, podle něhož lze zmíněné majetkové dispozice provádět pouze za cenu určenou posudkem znalce. Zákon tím sleduje, aby cena převáděného majetku nebyla závislá jen na „vůli smluvních stran“ (jež může být deformována právě postavením osoby, se kterou společnost příslušnou smlouvu uzavírá), nýbrž aby byla stanovena způsobem, jenž v dostatečné míře zaručuje, že bude odpovídat jeho reálné hodnotě.

Požadavkem na stanovení hodnoty převáděného majetku na základě posudku znalce - v situaci, kdy osoba jednající (oprávněná jednat) jménem společnosti může být ovlivněna svým vztahem k druhé straně transakce - klade zákonodárce na smluvní strany povinnost, jejíž dodržení má za cíl zabezpečit, že převod majetku bude uskutečněn za obvyklou (tržní) cenu, jíž by bylo dosaženo v daném místě a čase při obchodu uzavřeném mezi nespřízněnými osobami. Jinými slovy, ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák. upravuje pro vypočtené situace mechanismus, jehož účelem je eliminovat negativní důsledky případného konfliktu mezi zájmy společnosti a zájmy osoby, jednající jejím jménem, a zabezpečit, aby převod majetku nevedl k poškození společnosti (potažmo jejích společníků a věřitelů).

Obstát zjevně nemůže ani argumentace odvolacího soudu, podle níž v posuzovaném případě kupní smlouva nepodléhala požadavkům kladeným na převody majetku ustanovením § 196a odst. 3 obch. zák. proto, že „žalobce sice byl zakladatelem společnosti úpadce, avšak v době uzavření smlouvy k ní

již neměl žádný právní vztah, neboť svůj obchodní podíl převedl na M. D.". Převodem obchodního podílu totiž žalobce sice přestal být společníkem pozdějšího úpadce, na jeho postavení zakladatele společnosti se tím však nic nezměnilo.

Lze tedy uzavřít, že závěr odvolacího soudu, podle kterého převod sporné nemovitosti v daném případě nepodléhal režimu ustanovení § 196a odst. 3 obch. zák., není správný.

Nejvyšší soud proto, aniž se (pro nadbytečnost) zabýval dalšími dovolacími námitkami, napadené rozhodnutí (včetně závislého výroku o nákladech řízení) zrušil a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, část věty za středníkem, a odst. 3, věta první, o. s. ř.).

V další fázi řízení odvolací soud nepřehlédne další závěry Nejvyššího soudu obsažené v R 67/2012.